

مفهوم تحقیق

○ واژه تحقیق از زبان عربی گرفته شده و به معنی **رسیدگی**، **پژوهش**، مطالعه **حقیقت و واقعیت** است همچنین تحقیق در لغت به معنای یافتن یا **جستجوی حقیقت** است. برخی دانشمندان تحقیق را کاربرد روشهای علمی برای حل مسأله و یا پاسخگویی یک سوال تعریف کرده‌اند.

علم / تحقیق به روش علمی

علم مجموعه ای از روشهاست که منجر به دانش منظم می شود پس **تحقیق به روش علمی** مجموعه مقررات و قواعدی دانسته اند که چگونگی جستجو برای یافتن حقایق مربوط به یک موضوع را نشان می دهد.

در جای دیگر آنرا **حقیقت پژوهی** نامیده اند و گروهی از دانشمندان اینگونه تحقیق را عملی منظم که در نتیجه آن پاسخ هائی برای سوالات مندرج در موضوع تحقیق بدست خواهد آمد، تعریف کرده اند.

روش علمی

○ از لحاظ معنایی مترادف کلمه تحقیق است، یعنی روش علمی فرایند آزمودن است که به عینیت گرایی و گردآوری داده های تجربی به طرز سیستماتیک تکیه دارد.

پس می توان نتیجه گرفت که وجه اشتراک در همه این تعاریف، جستجوی حقیقت است و حقیقت یک پدیده ذهنی است که با واقعیت (وجود عینی) مطابقت دارد و کاملاً درست و ساده نشدنی است.

روش علمی تحقیق چیست؟

به صورت خلاصه منظور ما از روش علمی **تحقیق**، مجموعه قواعد و رویه ای است که **محقق** برای جمع آوری **حقایق** و واقعیت ها دنبال می کند تا سپس آنها را تفسیر، تبیین و اثبات نماید.

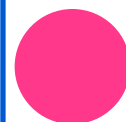
اولین مرحله روش علمی تحقیق

احساس وجود یک **مشکل** است؛ به این معنی که پژوهشگر در کار خویش با مانع یا مشکلی روبرو گردیده است که در حل آن ابهام یا تردید دارد و نمی تواند در مقابل آن ساکت بماند.

اولین مرحله روش علمی تحقیق

بعضی از پژوهشها با یک **سوال** شروع می شود و در آخر به یک حقیقت می رسد. بنابراین این نقطه شروع در انجام هر گونه پژوهشی بسیار مهم است و نقش **آموزش افراد** برای مسأله یابی که در برخی نظامهای آموزش و پرورش بر آن بسیار تأکید می شود نیز از همین امر نشأت می گیرد.

ادامه...

○ بنابراین اولین مرحله از تقسیم بندی تحقیق را می توان منوط به هدف از انجام تحقیق دانست؛ بدین صورت که آیا هدف از انجام تحقیق علایق علمی محقق است یا احتیاجات علمی؟ بدین شکل که محقق برای موشکافی در تجربیات خود و دیگران، کنجکاوی های علمی و یا الهامات و فرضیات علمی محض بدنبال اجرای تحقیق است و یا اینکه هدف کسب اطلاعاتی است که بتواند مشکل یا مسأله فوری را حل نموده و یا زمینه را برای تصمیم گیری در مورد یک موضوع یا مسأله خاص فراهم نماید.

BASIC RESEARCH (تحقیق بنیادی)

○ تحقیقی است که برای گسترش و بسط دانش یا علوم پایه در یک نظام و کسب اطلاعات بیشتر برای فهم یک پدیده یا بخشی از یک پدیده طرح ریزی می شود. ممکن است همه یا بخشی از این دانش در آینده کاربرد داشته باشد ولی معمولاً خود محقق در کاربرد آن نقشی ندارد.

APPLIED RESEARCH (تحقیق کاربردی)

○ تحقیقی است که بر روی یافتن راه حل مسایل جامعه با ماهیت عملی متمرکز می شود و بنابراین محقق حقایق را با وضعیت آن در جامعه مطابقت می دهد که مسأله ای را حل کند، بدیهی است که این تحقیقات جنبه عملی داشته و معمولاً خود محقق در کاربرد نتایج آن دخیل می باشد.

خلاصه

○ آنچه در این مقدمه اهمیت دارد آنکه تحقیق از دیرباز با آدمی همراه بوده است و در طول تاریخ به شیوه ها و روشهای مختلفی آنرا انجام داده است. چنانچه انسان با تحقیق آشنا نمی شد و اقدام به انجام آن نمی کرد آیا دانش و علم انسان تا بدین پایه امروزی می رسید؟ مسلماً پاسخ منفی است.

○ بنابراین تحقیق هم از دیدگاه **فردی** و هم از دیدگاه **اجتماعی** یک ضرورت است و انسانی که جستجو و تحقیق را در زندگی خود نداشته باشد، تصویری از رشد و تکامل هم برای او نمی توان داشت. علاوه براین ضرورت انجام تحقیق از دیدگاه علمی نیز انکار ناپذیر است چه "**تحقیق را مایه حیات علم دانسته اند**" و بدون انجام تحقیق ؛ علم همچون آبی که در جایی مانده باشد دچار گندیدگی و تبدیل شدن به لجنزار می شود.

منابع انتخاب موضوع

○ در فصل قبل گفتیم آغاز یک تحقیق با احساس وجود یک مشکل همراه است یا اینکه بدلیل ندانستن جزئیات یک پدیده در ذهن محقق بصورت یک سوال مطرح می شود . بدیهی است این پرسش برخواسته از مسایل روزمره تا مباحث و فرضیات پیچیده علمی می باشد. مهم آنست که به شیوه های علمی و صحیح بیان شود. با در نظر گرفتن دو تقسیم بندی مهم در زمینه علایق علمی و احتیاج علمی شما ممکن است تحقیقی بنیادی یا کاربردی را در نظر بگیرید .

ادامه ...

- تدوین مسئله پژوهش فرآیندی **خلاق** است که به تخیل و نبوغ بستگی دارد.
- در مراحل اولیه، هنگامی که ایده های پژوهشی در حال تولید شدن هستند، عاقلانه آن است که فوراً به آنها انتقاد نشود.
- بهتر است محدوده های مورد علاقه کلی همچنان که به ذهن می آید با آرامش شروع شود و با عجله نوشته نشود.

منابع انتخاب موضوع

○ استفاده از تجارب : دانشجویانی که در مراحل پایانی تحصیل خود هستند و در طول دوران تحصیل با مسایل و مشکلات مختلفی برخورد داشته اند که هر کدام می تواند موضوعی مناسب برای تحقیق باشد اگر با کمی دقت به اطراف و مسایل پیرامون آن بنگرند می توانند سوال مورد نظر خود را پیدا کنند و یا در پی حل یکی از مشکلات اطراف خود باشند . تجربیات شخصی در مراکز بالینی منبع تحریک آمیز ایده های پژوهشی است.

منابع انتخاب موضوع

○ **استنتاج از نظریه ها و فرضیه ها :** در زمینه کارهای تخصصی (در هر رشته به ویژه رشته های پزشکی) نظریات و فرضیه های گوناگونی وجود دارد. محقق می تواند با مطالعه دقیق آنها و با ابداع فرضیه جدید به یک مطالعه تازه اقدام نماید. منبع بسیار مهم در مسائل پژوهشی در نظریه ها و طرح های مفهومی که در پرستاری و رشته های مربوط توسعه یافته است قرار می گیرد. برای مفید بودن در شیوه ی کاری پرستاری، نظریه ها باید از طریق پژوهش برای کاربرد خود برای واحدهای بیمارستانی، کلینیک ها، کلاس های درس، و سایر محیط های پرستاری مورد آزمایش قرار گیرد.

○ زمانی که پژوهشگران براساس مطالعه ای در نظریه ی موجود، یا استنتاج هایی از نظریه که بایستی توسعه داده شود تصمیم گیری می کنند. اساساً، پژوهشگران باید سئوال های زیر را بپرسند: اگر این نظریه درست باشد، چه نوع رفتاری برای یافتن در وضعیت های خاص یا تحت شرایط خاصی قابل انتظار خواهد بود؟ چه نوع شواهد و مدارکی از این نظریه پشتیبانی خواهد کرد؟

منابع انتخاب موضوع

○ استفاده از متون درسي و مجلات تخصصي : سراسر کتب درسي آکنده از مطالب ارزنده در مورد موضوعات علمي است که بيان تئوري ها و نظريات علمي در کتب درسي و مرجع نیز مي تواند فرضيه مناسبی براي يافتن موضوع تحقيق باشد. همينطور مجلات علمي و تخصصي در رشته هاي مختلف علمي تماماً به ارائه گزارشات تحقيقات انجام شده مي پردازند که اين ويژگي خاص (تکرار تحقيقات) خود زمينه را براي انجام تحقيق فراهم خواهد نمود.

○ اغلب ایده ها براي پروژه هاي پژوهشي از مطالعه متون مي آيد. ابتدا پژوهشگران مي توانند بطور منظم از مطالعه مجله هاي پزشکي ، پيراپزشکي و پرستاري، يا مجله هاي تخصصي باليني يا مجله هاي پژوهشي نظير Nursing Research يا The Western Journal of Nursing Research بهره ببرند. مقاله هاي غير پژوهشي مي تواند در هشداد پژوهشگران براي فرايند باليني و موضوعات مربوط به اهميت در مراکز باليني مفيد باشد. گزارش هاي پژوهشي منتشر شده ممکن است محدوده هاي مسائل را بطور غيرمستقيم توسط تحريک تخيل و بطور مستقيم با مشخص کردن محدوده هاي بيشترتي که نياز به بررسي دارند را نشان دهد.

منابع انتخاب موضوع

○ دولتها و دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی : بسیاری از موارد وزارتخانه ها ، سازمانها و نهادهای مختلف دولتی اقدام به ارائه فهرستی از عناوین پژوهشی مورد نیاز خود می کنند که با توجه به تخصص خود می توانید به انتخاب موضوع بپردازید . در دانشگاهها نیز اغلب گروههای آموزشی فهرست عناوین مناسب برای تحقیق (اولویتهای پژوهشی) در آن گروه را تهیه و در اختیار دانشجویان قرار می دهند . نکته حائز اهمیت اینکه موسسات خصوصی یا دولتی در صورت تأکید طرح پژوهشی محقق معمولاً سهمی از هزینه های طرح را بر عهده خواهند گرفت.

منابع انتخاب موضوع

○ **موضوعات اجتماعی:** گاهی اوقات، موضوعاتی توسط مسائل سیاسی یا اجتماعی جهانی معاصر مربوط به مراقبت سلامت جامعه پیشنهاد می شود. به عنوان مثال، تاثیر فناوری اطلاعات در زندگی اجتماعی، یا سؤال هایی در باره موضوعاتی نظیر آزار و اذیت جنسی، خشونت خانگی، و برابری جنسیتی در مراقبت بهداشتی که انتخاب موضوع را برای پژوهشگران افزایش می دهد. جنبش حقوق مدنی به پژوهشی در مسائل بهداشتی گروه اقلیت، دسترسی به مراقبت بهداشتی، و مداخلات حساس فرهنگی منجر می شود. بنابراین، ایده برای مطالعه ممکن است از آشنایی با نگرانی های اجتماعی یا مسائل اجتماعی بحث برانگیز ناشی گردد.

ویژگیهای موضوع یا مسئله تحقیق

- ✓ حتی الامکان رابطه بین دو یا چند پدیده را مورد بررسی قرار دهد .
- ✓ روشن، بدون ابهام و صریح باشد .
- ✓ از طریق روشهای تحقیق علمی قابل بررسی باشد .
- ✓ بیانگر مسائل اخلاقی نباشد و یا مسائل اخلاقی تولید نکند .
- ✓ حتی الامکان جدید باشد .
- ✓ برای محقق مهم بوده با ویژگیهای وی منطبق باشد .
- ✓ دامنه موضوع باید محدود باشد .

انتخاب موضوع و نگارش عنوان طرح

موضوع پژوهش = ابهامی درباره چیزی در جمعیت که پژوهشگر می خواهد در مطالعه اش با سنجش هایی که روی شرکت کنندگان انجام میدهد روشن کند.

چرا باید طرح پژوهشی تهیه شود؟

○ **جلب منابع:** اعتباری یا خدماتی از سازمان های ذینفع؛

○ **کسب مجوز:** لازم از سازمان های نظارتی؛

○ **در نظر گرفتن تمامی جنبه های اجرایی:** که ممکن است قبل از نگارش برای ما مبهم باشد.

معیارهای انتخاب موضوع

قابلیت اجرا:

- تعداد شرکت کنندگان کافی باشد.
- از نظر وسعت قابل اداره باشد.
- از نظر زمانی قابل انجام باشد.
- از نظر سیاست های بهداشتی و بالینی قابل انجام باشد.
- سه شرط مهم نیروی انسانی ماهر ، منابع مالی مناسب و کافی و امکانات مناسب برای انجام هر تحقیقی لازم و ضروری است .

معیارهای انتخاب موضوع

دوباره کاری نباشد:

یافته های قبلی را بسط دهد.

یافته های جدید به دست دهد.

اگر تکراری است، تکرار آن مفید یا لازم باشد .

○ تنها در سه وضعیت زیر می توان به انجام تحقیق روی موضوعی که قبلاً روی آن کار شده است اقدام کرد.

○ - در شرایط زمانی متفاوت انجام شود.

○ - در شرایط جغرافیایی متفاوت صورت گیرد .

○ - در صورت عدم دستیابی به نتایج کافی می توان تحقیق را تکرار کرد.

معیارهای انتخاب موضوع

مسائل اخلاقی در موضوع تحقیق:

○ از مهمترین شرایط برای انتخاب موضوع عدم تضاد و مواجهه آن با ملاحظات اخلاقی است. اصولاً رفتن بدنبال موضوعاتی که انجام آن با مشکلات و مسائل اخلاقی زیاد مواجه باشد توصیه نمی گردد. در حیطه علوم پزشکی بواسطه کار با موضوعات انسانی رعایت این امر بشدت مطرح است.

خطرات فیزیکی غیر قابل قبول
تجاوز به حریم خصوصی و ....

معیارهای انتخاب موضوع

○ **تناسب با زمان :** تحقیق از نظر زمانی باید در محدوده ای مناسب صورت پذیرد تا در زمان تعیین شده دستیابی به داده ها و کسب نتایج با مشکلی مواجه نشود.

○ **مناسب بودن :** تحقیق بایستی تناسب داشته باشد یعنی بتوان به این دو سوال پاسخ داد: وسعت مسأله مورد نظر چقدر است ؟ و شدت مسأله به چه میزان می باشد؟

○ **با صرفه بودن :** در موقع انتخاب موضوع بایستی به این نکته دقت کنیم که آیا به لحاظ مفهوم هزینه – اثربخشی تحقیق و انجام هزینه در مورد آن اثربخشی کافی خواهد داشت.

معیارهای انتخاب موضوع

○ **علاقمندی و دانش محقق:** برای انجام هر تحقیقی علاقمندی و دانش محقق موثر است و عواملی برای بالارفتن سرعت و کیفیت تحقیق می باشد. گاهی اوقات دانشجویان در مورد منشاء ها و ریشه های مسائل پژوهشی گیج می شوند. ایده ها برای مسائل پژوهشی از کجا می آیند؟ چگونه پژوهشگران محدوده های موضوع را انتخاب می کنند و سؤال های پژوهش را تدوین می نمایند؟ در پایه ای ترین سطح، موضوعات پژوهش از علائق پژوهشگران سرچشمه می گیرد. از آنجایی که پژوهش زمان بر است سرمایه گذاری، کنجکاوی و علاقه در مورد موضوع برای موفقیت پروژه ضروری است. منابع صریح که ممکن است کنجکاوی پژوهشگران را دامن بزند شامل تجربه، متون مرتبط، موضوعات اجتماعی، نظریه ها، و ایده هایی از دیگران می باشد.

اصولاً انتخاب موضوع خود یک تلاش کنجکاوانه
است که اگر به روش منطقی و هدفدار صورت نگیرد
به بیراهه خواهد رفت .

فرایند انتخاب موضوع

تجزیه و تحلیل دقیق ابعاد مساله به کمک:

- مشورت با افراد صاحب نظر
- فناوری جدید
- مشاهده دقیق
- مرور متون آثار علمی موجود

طرح پیشنهادی (پروپوزال)

○ یک طرح پیشنهادی شامل قسمتهای زیر است :

○ ۱- عنوان

○ ۲- بیان مسأله و اهمیت موضوع

○ ۳- بررسی متون

○ ۴- تنظیم اهداف پژوهش

○ ۵- پرسشها یا فرضیه های پژوهش

○ ۶- روش بررسی

○ ۷- طرح اجرایی مطالعه

○ ۸- منابع و بودجه لازم

○ ۹- چکیده طرح پیشنهادی

○ ۱۰- منابع و مأخذ

عنوان

- اولین بخش یک طرح پیشنهادی (پروپوزال) عنوان آن است
- هرگاه هدف و مجوز اخلاقی مطالعه روشن باشد ، پژوهشگر می تواند عنوان کلی را که برای مطالعه پیشنهاد کرده است تنظیم کند. در بسیاری از موارد این کار به سادگی انجام می گیرد و تقریباً کار تکراری است . مثلاً اگر علت شروع یک مطالعه ازدیاد بی رویه مرگ و میر کودکان زیر یکسال در یک جامعه است، ولی در مورد علل آن اطلاعات کافی وجود ندارد، عنوان کلی مطالعه می تواند چنین باشد : " علل مرگ و میر کودکان کمتر از یکسال در یک جامعه مشخص طی زمان معین " .
- در پاره ای از موارد تعیین عنوان چندان آسان نیست و این زمانی است که پژوهشگر در قانع کردن خود که آیا مطالعه اش به حل مسأله کمکی خواهد کرد و یا اینکه آیا انجام آن عملی است ، دچار اشکال می شود.

عنوان

○ اولین عبارتی است که دیگران با آن مواجه می شوند.

○ ممکن است بر اساس آن درباره طرح تحقیقاتی پیشنهادی شما **قضاوت** کنند.

○ کسانی که قرار است طرح تحقیقاتی پیشنهادی شما را **تصویب** کنند، باید از عنوان تحقیق درست همان چیزی را بفهمند که شما می فهمید.

عنوان به ما می گوید:

چه چیزی را
در چه زمانی
روی چه افرادی

مطالعه خواهیم کرد.

انتخاب عنوان

معیارها برای اولویت بندی (معیار WHO)

○ معیارهای اولویت مسأله (یا انتخاب موضوع) از :

- مناسبت
- اجتناب از دوباره کاری
- قابلیت اجرا
- مقبولیت سیاسی
- هزینه – فایده
- فوریت نیاز به داده ها
- ملاحظات اخلاقی

عنوان تحقیق

○ در هنگام نوشتن عنوان باید خصوصياتی که برای یک **عنوان خوب** برشمرده می شوند در نظر گرفت. این موارد عبارتند از:

- از کلمات **کوتاه**، **رسا** و در حد امکان از یک **زبان** استفاده شود.
- عبارت **گویا** باشد و **گیج کننده** نباشد. از اختصارات که ممکن است مخفف عبارات مختلفی باشند پرهیز شود.
- در تحقیقات **توصیفی بیان مکان و زمان تحقیق** در عنوان ضرورت دارد.
- در عنوان دقیقاً "آنچه محقق بدنبال تعیین آن است بیان شود.
- سعی شود دامنه تحقیق **محدود** در نظر گرفته شود.
- عنوان را **غیر سوالی** مطرح نمائید.
- از کلمات **مناسب و مطلوب** استفاده شود.

شش کلمه استفهام

○ چگونه؟ How?   ○ کہ؟ who?
○ چی؟ what?   ○ کی؟ when?
○ چرا؟ why?   ○ کجا؟ where?

عنوان

- شیوا
- جامع
- رعایت اصول اختصار
- عدم پیش داوری
- عدم استفاده از کلمات اختصاری
- اشاره به زمان و مکان

عنوان :

- عنوان مضمون اصلی پژوهش را نشان می دهد.
- عنوان پژوهش باید جذاب باشد.
- باید کوتاه و گویا باشد و تنها بیانگر متغیرهای اصلی پژوهش باشد.
- تعداد کلمات در عنوان را حداکثر دوازده واژه بیان کرده اند.

مثال

○ عنوان " بررسی تاثیر دوره بازآموزی بر میزان آگاهی و عملکرد دستیاران تخصصی" این عنوان همانطور که ملاحظه می شود ، خیلی کلی است و مشخص نیست که چه دوره ی آموزشی و همچنین در کجا انجام می شود.

○ اما عنوان "بررسی تاثیر دوره بازآموزی اصول تشخیص نویسی بر میزان آگاهی و عملکرد دستیاران تخصصی بیمارستانهای آموزشی دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان که توسط داور و همکاران انجام گرفت؛ تصویر روشنی از آنچه را که محقق در پی آن است نشان می دهد.

وضعیت آهن مادران و رابطه آن با نوزادان

دکتر فاطمه امام قریشی^۱ احسان ایران محبوب^۲ محسن رضایی^۲

^۱ استادیار، گروه کودکان ^۲ پزشک عمومی، دانشکده علوم پزشکی جهرم

مجله پزشکی هرمزگان سال هفتم شماره سوم پاییز ۸۲ صفحات ۱۴۵ - ۱۴۹

چکیده

مقدمه: کم خونی فقر آهن شایعترین نوع کم خونی در مادران باردار در دنیا می باشد که می تواند به تولد نوزاد نارس، افزایش مرگ و میر مادر و کودک منجر گردد. لذا بررسی وضعیت آهن سرم مادران باردار و ارتباط آن با وضعیت آهن نوزادان در تصمیم گیری چگونگی استفاده از مکمل آهن در دوران بارداری نقش مهمی دارد.

روش کار: در مطالعه توصیفی - تحلیلی ۹۷ زن باردار و نوزادان آنها با استفاده از اندازه گیری هموگلوبین، اندکس های خونی و سطح آهن سرم و فریتین و $TIBC$ از نظر کم خونی فقر آهن، وضعیت آهن بدن و ارتباط بین مادر و نوزاد مورد مطالعه قرار گرفتند و اثرات وضعیت آهن مادران بر روی وزن نوزادان بررسی شد سپس نتایج با استفاده از آزمون t و ضریب همبستگی پیرسون مورد تحلیل قرار گرفت.

نتایج: در کل ۲۲/۵ درصد مادران کم خون و ۲۷/۸ درصد آنان دچار فقر آهن بودند. ۱۰/۱ درصد نوزادان

هیپرتانسیون و هیپراندرورژنمی در وابستگان درجه اول زنان مبتلا به سندرم تخمدان پلی کیستیک مراجعه کننده به درمانگاه‌های زنان وابسته به دانشگاه علوم پزشکی شیراز، سال ۱۳۸۷

نویسندگان:

مرضیه اکبرزاده^{۱*}، فرشته مرادی^۱، محمدحسین دباغ‌منش^{۲،۳}، پیمان جعفری^۴، محمدابراهیم پارسا نژاد^۵

- ۱- بخش مامایی، دانشکده پرستاری و مامایی حضرت فاطمه (س)، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران
- ۲- بخش داخلی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران
- ۳- مرکز تحقیقات غدد، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران
- ۴- بخش آمار حیاتی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران
- ۵- بخش زنان و زایمان، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شیراز، شیراز، ایران

معیارهای انتخاب طرح تحقیقاتی

معیارهای انتخاب طرح تحقیقاتی									عناوین پیشنهادی
		۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
	امتیاز کل	ملاحظات اخلاقی	فوریت	با صرفه بودن	مقبولیت سیاسی	قابلیت اجرا	دوباره کاری	مناسبت	